

Vlaanderen
is kwaliteitsvolle
omgeving

Beleidskader Ruimte voor water

Versie Voorontwerp

INHOUDSTAFEL

1	Kansen en Uitdagingen.....	3
1.1	De wateropgave in Vlaanderen	3
1.2	Hefbomen voor meer ruimte voor water	4
1.2.1	Het watersysteem mee sturend maken	4
1.2.2	Verharding in balans houden	4
1.2.3	Droogteaanpak als motor voor toekomstgerichte sponslandschappen	4
1.2.4	Versterken van watergebonden natuur en groenblauwe infrastructuur	5
2	Relatie met andere plannen.....	6
3	Visie, strategieën en actieprogramma	8
3.1	Het watersysteem is sturend voor ruimtelijke ontwikkeling	10
3.1.1	Vrijwaren en terugdringen van bebouwing in overstromingsgevoelige gebieden	10
3.1.2	Pro-actief inzetten van watersysteemkennis	13
3.1.3	Beschikbaar stellen van operationele doelen	13
3.1.4	Strategische programma's voor een structurele aanpak	14
3.1.5	Kosten en baten van ruimtelijke keuzes beter in beeld brengen	15
3.1.6	Versterken van publiek-private samenwerking	16
3.1.7	Waterbeschikbaarheid mee sturend maken	17
3.1.8	Waterrecreatie en vrije zwemzones faciliteren	18
3.2	De verharding in balans houden	19
3.2.1	Hemelwaterverordening: van toets naar doelregelgeving	20
3.2.2	Evalueren van het vergunningenbeleid	20
3.2.3	Onderzoek naar de wenselijk en mogelijke contouren van een verhardingscompensatie	21
3.2.4	Ondersteunen van gemeenten voor hun handhavingsbeleid op illegale verharde oppervlaktes	21
3.2.5	We onderzoeken bijkomende stimulerende mechanismen	21
3.2.6	Hemelwater- en droogteplannen als motor voor het lokaal waterbeleid	22
3.2.7	We scherpen de data over de toename van de verharding op terrein aan	23
3.2.8	Vlaanderen neemt een voorbeeldrol op	23
3.3	Droogteaanpak als motor voor toekomstgerichte sponslandschappen	25
3.3.1	Realiseren van geïntegreerde gebiedsgerichte projecten die de open ruimte klimaatbestendiger maken	25
3.3.2	Stimuleren van het leveren van ecosysteemdiensten als onderdeel van nieuwe verdienmodellen voor de land(schaps)bouwers	25
3.3.3	Water, bodem en ondergrond integraal benaderen	26
3.4	Herstel van watergebonden natuur en ecologische verbindingen	27
3.4.1	Meer kilometers vrij meanderende waterlopen realiseren	27
3.4.2	Programma Natte Natuur	27
3.4.3	Realisatie van groenblauwe infrastructuur versnellen	28
4	Overzicht van acties	31
4.1	Algemene acties	31
4.2	Transformatie van het bestaande ruimtebeslag	31
4.3	Bijkomend ruimtebeslag doen dalen tot 0 ha/dag	31
4.4	Transformatie naar een robuuste open ruimte	31

1 KANSEN EN UITDAGINGEN

1.1 DE WATEROPGAVE IN VLAANDEREN

We stuiten in Vlaanderen steeds vaker op de grenzen van het water- en bodemsysteem. De EU Water Resilience Strategy¹, de waterbeheerkwesties², het expertenadvies Weerbaar Waterland³, de stroomgebiedbeheerplannen en de Blue Deal Nota⁴ brengen de wateropgaven in beeld.

Die wateropgave heeft ook een belangrijke ruimtelijke component: overstromingsgevoelige valleien, toenemende verharding, bebouwing op risicolocaties en een historisch verstoorde hydrologie leiden tot ruimtelijke spanningen.

De landbouw heeft met zijn landgebruik een grote impact op de waterhuishouding en speelt een belangrijke rol in het herstellen van de sponslandschappen. Daarnaast zorgt de klimaatverandering voor meer intense neerslagevents, langere droogtes en een stijgende zeespiegel, met een opeenstapeling van risico's tot gevolg: tegelijk hogere fluviale én pluviale overstromingskansen⁵, hogere overstromingskansen vanuit zee en toenemend watertekort in de zomer. Zoals blijkt uit de overstromingskaarten nemen zonder structurele aanpassingen tegen 2050 de overstroombare oppervlakten, het aantal getroffen inwoners en de getroffen infrastructuur verder toe.

Verlaagde en verhoogde grondwaterstanden, gewijzigd debietregime, verminderde connectiviteit en versnelde afvoer leiden tevens tot verlies van leefgebieden, verschuivingen in soortencompositie en een afname van de ecosysteemdiensten die gezonde watersystemen normaal leveren. Dit maakt de Vlaamse waternatuur minder veerkrachtig tegen verstoringen, terwijl invasieve soorten en warmere watermassa's bijkomende druk uitoefenen.

Met een vernieuwd ruimtelijk beleid kunnen we een structurele koerswijziging realiseren. Door water als een mee sturend principe te hanteren, kunnen we conflicten ombuigen tot hefboomprojecten: valleien waar aangewezen opnieuw herstellen tot natuurlijke overstromingszones, sponslandschappen versterken, waterzekerheid garanderen, verharding terugdringen en stedelijke omgevingen vergroenen. Zo wordt de wateropgave niet alleen een noodzakelijke uitdaging, maar ook een motor voor een toekomstgericht, klimaatrobuust en kwalitatief ruimtegebruik in Vlaanderen. Dit vraagt een geïntegreerde benadering zoals uitgewerkt in de strategische visie, waarbij wateropgaven systematisch worden verbonden met andere ruimtevragen – van bodem, natuur en landbouw tot mobiliteit, energie, wonen en economie – en zo bijdragen aan samenhangende en meervoudige ruimtelijke oplossingen.

¹ https://commission.europa.eu/topics/environment/water-resilience-strategy_nl

² https://www.integraalwaterbeleid.be/openbaar-onderzoek/waterbeheerkwesties_sgbp4.pdf

³ <https://vmm.vlaanderen.be/nieuws/advies-weerbaar-waterland.pdf>

⁴ <https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/bluedeal>

⁵ <https://waterinfo.vlaanderen.be/overstromingsrichtlijn>

1.2 HEFBOMEN VOOR MEER RUIMTE VOOR WATER

1.2.1 Het watersysteem mee sturend maken

De historische aanpassingen aan waterlopen hebben bijgedragen aan waterveiligheid, bevaarbaarheid, landbouw, bewoning en economische ontwikkeling, maar hebben op sommige plaatsen ook geleid tot een gewijzigde werking van het water- en bodemsysteem. Waar aangewezen vraagt dit vandaag om een meer geïntegreerde benadering van het ruimtelijk beleid, met aandacht voor zowel natuurlijke processen als maatschappelijke functies. Dit vormt vandaag mee de aanleiding om via ruimtelijk beleid opnieuw ruimte te creëren voor natuurlijke processen. Door water opnieuw te laten stromen en infiltreren volgens natuurlijke patronen, verminderen we piekafvoer en sedimenttransport en kunnen we de waterzekerheid beter garanderen in periodes van droogte. Door ruimtegebruik af te stemmen op de draagkracht van het watersysteem, door waterlopen te herstellen (o.a. meanders), valleien te ontlasten en landschappen opnieuw veerkrachtig te maken, kunnen we de natuurlijke dynamiek herstellen en tegelijk de leefkwaliteit verhogen.

Voor het economisch systeem is de aanwezigheid van water belangrijk en daarom zelfs vaak bepalend voor de locatiekeuzes. Bevaarbare waterwegen vormen een belangrijke transportmodus en zijn voor heel wat bedrijven essentieel voor hun logistiek en bedrijfsprocessen. Daarom wordt bij de inplanting van nieuwe bedrijventerreinen ook de beschikbaarheid van watergebonden ontsluiting mee afgewogen, naast andere sturende elementen zoals energievoorziening, multimodale ontsluiting en ecosystemen.

1.2.2 Verharding in balans houden

Met een verhardingsgraad van 15,7% in Vlaanderen⁶ en zelfs bijna 47% binnen het ruimtebeslag⁷, ligt er een enorme kans om via ruimtelijke keuzes het watersysteem te versterken. Door selectief te ontharden, infiltratiezones te creëren en groenblauwe netwerken te verweven in bebouwd gebied, kunnen we hemelwater opnieuw vasthouden in plaats van afvoeren. Door ontharding, vergroening en het integreren van groenblauwe infrastructuur — zoals wadi's, regentuinen, groene daken, infiltrerende pleinen en slimme buffering — kunnen steden uitgroeien tot klimaatrobuuste leefomgevingen die water vasthouden in plaats van afvoeren. Door meer water lokaal te laten infiltreren en minder piekafvoer naar de riolering te sturen, verminderen we overstortmomenten aanzienlijk, wat rechtstreeks leidt tot minder lozing van ongezuiverd afvalwater en dus een betere waterkwaliteit.

1.2.3 Droogteaanpak als motor voor toekomstgerichte sponslandschappen

De toenemende droogteperiodes leggen de kwetsbaarheid van openruimtegebieden bloot, maar creëren tegelijk kansen om landbouw, natuur, industrie, water en ruimte beter op elkaar af te stemmen. Door ruimte te voorzien voor infiltratie en bodemherstel kunnen landbouwsystemen weerbaarder worden tegen droogte. Het versterken van sponslandschappen en (natuurlijke)

---

⁶ <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/verharding>

⁷ <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/verharding-ruimtebeslag>

aanvulzones biedt ook landbouwers meer waterzekerheid en verhoogt de productiviteit en veerkracht van hun percelen. Gezondere bodems met meer organische stof houden het water beter vast en verminderen daardoor ook de uitspoeling van nutriënten naar waterlopen, wat bijdraagt aan de waterkwaliteit. Een duurzame waterbeschikbaarheid vereist een geïntegreerde aanpak met ruimte voor waterbuffering, investeringen in wateropslag en hergebruik, en een optimale benutting van bestaande waterinfrastructuur en beschikbare waterbronnen. Koppelkansen met onder meer de industrie kunnen hierbij maximaal worden benut. De versterking van watergebonden natuur vormt zo één van de bouwstenen voor een klimaatrobust productielandschap dat ecologische én economische voordelen oplevert.

1.2.4 Versterken van watergebonden natuur en groenblauwe infrastructuur

De ecologische impact van een verstoord hydrologisch systeem — zoals het verdwijnen van natte natuur, de versnippering van habitats en het doorbreken van ecologische corridors — toont hoe sterk water en biodiversiteit met elkaar verweven zijn.

Via gerichte ruimtelijke keuzes, zoals het herstel van wetlands, moerassen, valleigronden en natuurlijke verbindingen, versterken we typische soorten en habitats én bouwen we aan een landschap dat beter bestand is tegen langdurige droogte, wateroverlast en vervuiling. De versterking van watergebonden natuur vormt zo één van de bouwstenen voor een robuust en biodivers Vlaanderen.

2 RELATIE MET ANDERE PLANNEN

Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen vormt het ruimtelijk integratiekader waarin doelstellingen, principes en acties uit aanpalende (beleids)plannen ruimtelijk worden samengebracht en op elkaar afgestemd. Het BRV vervangt deze plannen niet, maar vertaalt hun ruimtelijke implicaties consequent en gebiedsgericht in ruimtelijke principes, afwegingskaders en planinstrumenten.

- De **Blue Deal-nota** is een legislatuurgebonden beleidsnota waarin de Vlaamse Regering haar doelstellingen vermeldt voor de verbetering van de waterkwaliteit en voor de vermindering van de risico's op overstroming en op waterschaarste door droogte.
- **Strategisch Plan waterbevoorrading openbare drinkwatervoorziening 2026-2032** : Dit plan heeft als doel de drinkwatervoorziening in Vlaanderen te versterken en toekomstgericht te organiseren. Het plan zet in op zowel aspecten als leveringszekerheid, toegang tot drinkwater, bronbescherming, bijkomende zuivering als op het risicobeheer van binneninstallaties.
- **Strategisch plan waterbevoorrading voor landbouw en industrie**: Dit plan weegt de (toekomstige) waterbehoeften van de sectoren af tegen de beschikbare zoetwatervoorraden, brengt kwetsbaarheden in kaart, zet oplossingen uit zoals waterefficiëntie (waterverbruik), doet beleidsaanbevelingen naar een duurzaam en circulair watergebruik en naar de inzet van alternatieve waterbronnen, en geeft een overzicht van de investeringsprioriteiten.
- De **stroomgebiedbeheerplannen** voor Schelde en Maas bepalen wat Vlaanderen zal doen om de ecologische en chemische toestand van de waterlopen en het grondwater te verbeteren en ons beter te beschermen tegen overstromingen. Deze plannen geven uitvoering aan de Blue Deal, de Europese kaderrichtlijn Water (2000) en de Overstromingsrichtlijn (2007). Ze bevatten generieke acties richting het ruimtelijk beleid en gebiedsspecifieke acties met een ruimtelijke impact. Vlaanderen ligt voor het grootste deel in het internationale stroomgebied van de Schelde en voor een kleiner deel in dat van de Maas. Dit gebied is ingedeeld in elf bekkens⁸. Via overleg en het uitwerken van een **bekken specifiek deel van de stroomgebiedbeheerplannen** worden het waterbeleid en waterbeheer op elkaar afgestemd rond overstromingsbeleid, erosiebestrijding, lokaal waterbeheer, waterkwaliteit, ruimtelijke ordening, enz. De plannen worden opgemaakt in cycli van zes jaar. Het huidige plan loopt tot en met 2027. Daarna volgt een plan voor de periode 2028 – 2033 en vervolgens voor de periode 2034 - 2039. Ook het **Mestactieplan** (MAP) beoogt een vermindering van nutriëntenverliezen, met aandacht voor waterlichamen.
- De **Vlaamse Klimaatadaptatiestrategie** (VAS) ontwikkelt een globale visie voor klimaatadaptatie in Vlaanderen richting 2050, met een doorkijk naar 2100. Deze visie vormt het kompas voor de toekomst en is gebaseerd op een integrale systeembenadering die sector- en domeinoverschrijdend werkt.

---

⁸ <https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/bekkens>

3 VISIE, STRATEGIEËN EN ACTIEPROGRAMMA

Hieronder gaan we dieper in op de hefboomen voor meer ruimte voor water, en schuiven we strategieën naar voor om dit verder te operationaliseren. De strategische visie reikt een samenhangend en richtinggevend kader aan voor ruimtelijke keuzes, opgebouwd uit de ruimtelijke transformatieopgaves, het ruimtelijk kompas en het ontwikkelingsperspectief Vlaanderen in 2050. De drie transformatieopgaves geven daarbij concreet invulling aan de noodzakelijke omslag in het ruimtegebruik: het transformeren van het bestaande ruimtebeslag (TO1), het terugdringen van het netto bijkomend dagelijks ruimtebeslag tot 0 ha/dag (TO2) en het versterken van een robuuste en samenhangende open ruimte (TO3).

De strategieën in dit hoofdstuk positioneren het ruimtelijk beleid voor water binnen dit kader. Ze vertalen de transformatieopgaves en de ontwikkelingsprincipes uit het ruimtelijk kompas naar **concrete acties in een actieprogramma** met een **planhorizon** van ongeveer 10 jaar (2035). Daarbij dragen zij elk op hun manier bij aan de drie transformatieopgaves, onder meer door in te zetten op een betere balans in verharding, het vrijwaren van ruimte voor water o.a. via watergevoelige openruimtegebieden en het versterken van sponslandschappen en natte natuur. Het ruimtelijk kompas operationaliseert deze keuzes, waarbij het principe ‘het fysisch systeem is ruimtelijk mee sturend’ rechtstreeks doorwerkt in het waterbeleid, aangevuld met principes zoals zorgvuldig ruimtegebruik en kwalitatief ontwikkelen.

Dit actieprogramma maakt duidelijk welke taken en welk engagement Vlaanderen op zich neemt, via welke (nieuwe) instrumenten het ruimtelijk beleid geconcretiseerd wordt en welke samenwerkingen er met de andere bestuursniveaus worden aangegaan, en draagt bij aan het realiseren van het ontwikkelingsperspectief voor Vlaanderen in 2050. In dit alles zal de nodige aandacht moeten gaan naar het tijdig en voldoende betrekken van stakeholders en betrokken burgers op het terrein.

Om van Vlaanderen een veerkrachtige en klimaatrobuuste regio te maken is een aanpak nodig die verder reikt dan interventies in de waterlopen en hun valleien. In de strategische visie wordt de **geïntegreerde opgave 'bodem en water'** naar voor geschoven als basis voor een toekomstbeeld in Vlaanderen. De uitdagingen verschillen per gebied - van **kust en polders** tot **getijderivieren**, de **waterlopen en valleien**, de meer **bovenstroomse (spons)landschappen** en in de **bebouwde omgeving**⁹. Elk van deze ruimtes vervult een eigen rol in het watersysteem. Daarom vraagt elk gebied een aanpak op maat, gebaseerd op de kenmerken van het watersysteem, de bodem en de ondergrond.

We versterken het waterbergend vermogen **van het landschap**. Dat betekent: regenwater laten infiltreren waar het valt, valleien waar nodig opnieuw ruimte geven om (gecontroleerd) te overstromen en waterstructuren herstellen, drainage verminderen, ... Dit omwille van het landschap dat beter bestand zal zijn tegen droogte en wateroverlast, en dat tegelijk biodiversiteit ondersteunt en landbouw een toekomst biedt. Er wordt werk gemaakt van kwantitatieve spondoelen overeenkomstig het advies Weerbaar Waterland die op gebiedsniveau worden vertaald in concrete

⁹ Deze indeling bouwt verder op het advies weerbaar waterland.

acties om ons ook op de lange termijn weerbaar te maken. De uitvoering op het terrein wordt naast Vlaamse investeringen ook mee vormgegeven door lokale coalities (o.a. Blue Deal gebiedscoalities). De Regionale Landschappen zijn ook belangrijke gebiedsgerichte uitvoeringspartners voor de realisatie van geïntegreerde projecten rond landschap. Hierbij nemen ze verschillende taken op zoals actoren verbinden, ondersteunen bij publiek-private samenwerking, inbrengen van expertise en terreinkennis, uitvoering op het terrein, ... Net omdat ze gebiedsdekkend zijn, kunnen ze over héél Vlaanderen bijdragen en zetten we hun uitvoeringskracht daartoe maximaal in.

Wanneer zich toch calamiteiten voordoen, zoals extreme buien of overstromingen, passen we het **Build Back Better-principe** toe: we herstellen niet naar de oude situatie, maar naar een sterker en toekomstbestendiger systeem (dit kan ook inhouden dat er niet meer gebouwd wordt).

Deze omslag vraagt nieuwe keuzes in verstedelijking, landbouw, natuur, economie, recreatie, mobiliteit en infrastructuur. Water, bodem en klimaat worden systematisch en vroegtijdig meegewogen als structurerende factoren in ruimtelijke beleidsprocessen, naast andere maatschappelijke opgaven zoals wonen, economie, landbouw, mobiliteit en energie. Zo versterken we het landschap en maken we onze ruimtelijke ontwikkeling duurzamer.

We maken opnieuw **ruimte voor water** in alle delen van Vlaanderen. Binnen het ruimtebeslag zetten we in op ontharding, infiltratie en vertraagde afvoer via groenblauwe netwerken, wadi's en slimme buffering op daken en pleinen. In risicogebieden vermijden we kwetsbare functies of bouwen we waterrobuust. In de open ruimte herstellen we meanders, overstromingsvlaktes, natte natuur en retentiegebieden. Deze aanpak sluit aan bij een bredere *source-to-sea*-benadering, waarin rivieren, wetlands en kustgebieden opnieuw als samenhangende corridors functioneren, in lijn met de Europese focus op herstel en natuurlijke retentie.

De omslag van een afvoerlogica naar een sponslogica vormt een cruciale pijler van deze transitie. Via concrete waterzekerheidsdoelen zetten we gebiedsgericht in op meer infiltratie – meer water in de spons – minder drainage – de spons minder snel laten leeglopen – en meer buffercapaciteit – de spons vergroten. We herstellen natuurlijke aanvulzones, beperken drainageverliezen en versterken het vermogen van bodems en landschappen om water vast te houden. Daarbij benutten we gericht de mogelijkheden om onnodige drainage te verminderen en de afvoer van water waar mogelijk te vertragen. Zo vermijden we dat waardevol water te snel uit het landschap verdwijnt en vergroten we de beschikbaarheid ervan tijdens droge periodes.

We houden daarbij rekening met de specifieke kenmerken van elk gebied, waaronder bodemtype en topografie. Zandgronden bieden bijvoorbeeld een groot potentieel voor infiltratie, terwijl kleigronden sterker kunnen bijdragen aan waterberging en een vertraagde afvoer. Een gebiedsgerichte aanpak laat toe deze natuurlijke kenmerken maximaal te benutten.

Dit realiseren we op een geïntegreerde manier, onder meer door tegelijk in te zetten op de realisatie van bijkomende natte natuur en wetlandherstel, een betere bodemkwaliteit, bodemcompactie tegen te gaan, het gehalte aan organische koolstof in de bodem te verhogen en, waar aangewezen, monotone naaldbossen om te vormen tot meer gevarieerde en klimaatrobuuste bossen.

We concretiseren dit aan de hand van vier strategieën voor een versterkt ruimtelijke beleid: (1) het watersysteem is sturend voor ruimtelijke ontwikkeling, (2) de verharding in balans houden, (3) droogteaanpak als motor voor toekomstgerichte landschappen en (4) herstel van watergebonden natuur en ecologische verbindingen.

De ruimtelijke ontwikkeling in Vlaanderen vertrekt vanuit het fysisch bodem-watersysteem als sturende basis. Hoe water zich door het landschap beweegt, waar het kan infiltreren, en waar het potentieel wordt vastgehouden of snel afstroomt, is essentieel bij het maken van ruimtelijk keuzes.

Dat vraagt om:

- We passen deze principes steeds gebiedsgericht en op maat toe in verschillende ruimtelijke processen en projecten. Vlaanderen reikt daarvoor **systeemkennis** en **operationele doelen** aan die lokaal en in overleg concreet worden doorvertaald in effectieve maatregelen op maat van het gebied en de specifieke situatie.

In overstromingsgevoelige zones vermijden of transformeren we functies die het overstromingsrisico verhogen. Waar bestaande functies verplaatsen niet mogelijk is, voorzien we gecontroleerde

overstromingsgebieden, beschermingsmaatregelen die schade beperken en veiligheid verhogen of herbouwen we op een waterrobuuste manier zodat schade door overstroming vermeden wordt. Dit met aandacht voor het huidige landgebruik, de (financiële) haalbaarheid en flankerend beleid.

Op plaatsen waar bebouwing en de noden van het watersysteem niet verenigbaar zijn, zetten we verder in op het **proactief aanduiden van watergevoelige openruimtegebieden (WORG)**. Bij de aanduiding van nieuwe WORG blijven we steeds goed de afweging maken waar extra bouwvoorwaarden volstaan, en waar moet worden overgegaan tot het bouwvrij maken van het gebied. Ook wordt er prioriteit gegeven aan het aanduiden van gebieden waar een hogere ontwikkelingsdruk is en extra bouwvoorwaarden niet zullen volstaan.

ACTIE Vrijwaren van de open ruimte door herbestemming van hard naar zacht door verdere aanduiding van WORG

Wie: Departement Omgeving

De **watertoets** is gebaseerd op het principe dat significante negatieve effecten op het watersysteem in eerste instantie worden vermeden, of als dat niet kan, gecompenseerd worden. Indien dit bij vergunningsaanvragen op percelen voor het bouwen van gebouwen of andere infrastructuur onmogelijk blijkt, moet de vergunning geweigerd worden. Het meermaals weigeren van een vergunning, in hoofdzaak als gevolg van een negatieve watertoets, moet resulteren in een verplichting voor de overheid om te onderzoeken of het ruimere gebied moet aangeduid worden als WOR, dan wel welke aangepaste bouwwijze een oplossing kan bieden. De proactieve aanpak, zoals vooroverleg of voorafgaandelijk aanduiden van WOR-gebieden, blijft wel de te verkiezen aanpak. We bevestigen de bevoegdheid van en het vertrouwen in lokale besturen inzake vergunningen, wel is het belangrijk dat in overstromingsgevoelige gebieden de Vlaamse overheid consequent in beroep gaat wanneer adviezen naast zich neergelegd worden of vergunningen onzorgvuldig gemotiveerd worden.

ACTIE Overwegen van de aanduiding van WORG bij meermaals geweigerde vergunningen in hoofdzaak als gevolg van een negatieve uitgevoerde watertoets bij vergunningsaanvragen

Wie: Departement Omgeving

Om de inrichting van zwaar overstromingsgevoelige gebieden te vereenvoudigen of te versnellen (naar noodzakelijke waterbuffering voor de buurt om het overstromingsrisico te verminderen), kan het nuttig zijn om een koopmogelijkheid of -recht voor de overheid te voorzien op de verschillende niveaus en bevoegdheden. Artikel 2.6.2, §4 van de VCRO biedt een dergelijke mogelijkheid voor verkavelingen. De uitbreiding van het toepassingsgebied van dit artikel is een mogelijke piste.

ACTIE Introductie van de koopmogelijkheid of -recht voor zwaar overstromingsgevoelige gebieden

Wie: Departement Omgeving

Om een beter zicht te krijgen op de werklast en op de financiële implicaties van de herbestemmingen wordt een **meerjarenprogramma** opgemaakt en gerealiseerd voor de aanpak van nog niet ontwikkelde harde bestemmingen naar open ruimte. Alle mogelijke opties worden hierin onderzocht, zoals herbestemmingen via RUPs, verderzetten van de WORG-aanpak voor watergevoelige gebieden

(bijvoorbeeld de T10 langs waterlopen) of het uitbreiden van deze thematische aanpak naar andere situaties waarbij gebieden bouwvrij moeten blijven, bijvoorbeeld voor het realiseren van belangrijke natuurverbindingen, natuur of bos. Daarbij wordt er wel over gewaakt dat de bestemde economische ruimte, zeker deze voor niet-verweefbare bedrijven, niet afneemt.

ACTIE Opmaken van een meerjarenprogramma voor de aanpak van nog niet ontwikkelde harde bestemmingen naar open ruimte

Wie: Departement Omgeving i.s.m. andere Vlaamse entiteiten

Ook voor bestaande gebouwen en infrastructuur in overstromingsgevoelig gebied is een krachtiger ruimtelijk beleid nodig. We bouwen **een Build back better-strategie** uit in Vlaanderen om gebouwen en infrastructuur bestendiger te maken tegen schade als gevolg van overstromingen, of door ze te verplaatsen buiten gebieden met een hoog risico. Het toepassen van dit principe blijft een uitdaging. Het huidige verzekeringssysteem is erop gericht om beschadigde structuren te herstellen in oorspronkelijke toestand, zonder significante verbeteringen om toekomstige schade te vermijden. Een goed uitgebouwd verzekeringssysteem, gelinkt aan de risico's en schade voor gebouwen en infrastructuur, kan helpen. Het doel verschuift dan van het herstellen van eigendommen in de oorspronkelijke staat naar het herstellen in een betere, schadebestendigere staat.

ACTIE Uitbouwen van een *build back better*-beleid voor gebouwen en infrastructuur in overstromingsgevoelig gebied in overleg met de verzekeringssector (dit kan ook inhouden dat er niet meer gebouwd wordt)

Wie: Departement Omgeving (trekker), MOW, DVW, VMM, Assuralia, Federale Overheid, ...

Het afbreken en/of heropbouwen van gebouwen in overstromingsgevoelig gebied vraagt een pro-actief **aankoopbeleid** met daarop afgestemde instrumenten. Om te komen tot een afgestemde visie over het aankoopbeleid ontwikkelde de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) een leidraad voor initiatiefnemers. De leidraad bevat onder meer een afwegingskader met criteria om te bepalen of bebouwing wel of niet dient te worden ontmanteld en een overzicht van diverse instrumenten om tot een geschikte instrumentenmix te komen. Met het huidige beschikbare instrumentarium zijn overheden echter te afhankelijk van opportuniteiten die zich ad hoc voordoen. Met het invoeren van een specifiek voorkeepsrecht voor de aankoop van gebouwen in overstromingsgevoelige gebieden kunnen initiatiefnemers op een meer structurele manier aan de slag. Met bovendien het invoeren van een koopplicht in specifieke gebieden, waarbij de overheid verplicht is tot aankoop, worden eigenaars meer gestimuleerd tot verkoop en kan de noodzakelijke inrichting in het gebied sneller gestart worden. Een instrumentarium op maat kan het draagvlak, de snelheid, efficiëntie en effectiviteit van aankopen aanzienlijk verhogen. Zowel voor het recht van voorkeepsrecht als de koopplicht is een decretaal initiatief noodzakelijk.

ACTIE Uitwerken van voorkeepsrecht en koopplicht voor gebouwen in vooraf afgebakende specifieke gebieden (als aanvulling op vrijwillige verwerving)

Wie: Departement Omgeving (trekker)i.s.m. VLM en waterbeheerders

3.1.2 Pro-actief inzetten van watersysteemkennis

De kennis over het watersysteem wordt steeds rijker en toegankelijker. Dankzij geïntegreerde kaarten – zoals de watersysteemkaart, de doorgrondkaart, pluviale en fluviale overstromingskaarten, veenwaarschijnlijkheidskaarten en afstromingskaarten – worden opgaven en kansen steeds preciezer zichtbaar. Dit maakt het mogelijk om vanuit het watersysteem de ruimtelijke ontwikkeling proactief te sturen. Het inbrengen van al deze systeemkennis en lokale terreinkennis in het beleid vraagt een doordachte en geïntegreerde aanpak. We moeten immers evenzeer vermijden dat één specifiek gegeven, kaart of databron op het einde van een traject aanleiding geeft tot een negatieve beoordeling via te eenzijdige toetsen of adviezen.

Daarvoor is het in de eerste plaats nodig om de bestaande – en blijvend evoluerende – kennis, data en kaarten inzichtelijk te maken voor initiatiefnemers. Dit kan bijvoorbeeld via integrerende tools (bijvoorbeeld Groenblauwpeil en klimaatportaal). Deze tools en criteria helpen initiatiefnemers om ruimtelijke oplossingen te implementeren afgestemd op het watersysteem. Zij kunnen vooroverleg ondersteunen en helpen om een oplossing op maat uit te werken.

ACTIE Toenemende kennis over het watersysteem publiek toegankelijk houden en integrerende tools ter beschikking stellen
Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. CIW

3.1.3 Beschikbaar stellen van operationele doelen

Naast inzichtelijk maken van deze systeemkennis, zetten we in op het beschikbaar stellen van operationele doelen voor gebruik in gebiedsgerichte processen. Voor het watersysteem zijn dat in de eerste plaats de **waterzekerheidsdoelen** (bestaande uit sponsdoelen en een gedegen veiligheidsniveau voor gebiedsgerichte knelpunten)¹⁰. Het nastreven van deze doelen gebeurt steeds in samenhang met verschillende andere doelen zoals waterkwaliteit, natuurherstel, bodem, landbouw en koolstofopslag.

De Vlaamse Overheid zal deze doorvertaling ondersteunen via de projectoproep Lokale Blue Deals. Een **Lokale Blue Deal** is een samenwerkingsverband tussen Vlaamse en lokale partners voor een bepaald afstroomgebied (of cluster van afstroomgebieden). Lokale gebiedscoalities sluiten met de Vlaamse overheid een Lokale Blue Deal af, gericht op het halen van een combinatie van doelen, via de opmaak en uitvoering van een actieplan. Het gaat daarbij om entiteitsoverschrijdende doelen. Zowel de lokale als bovenlokale actoren engageren zich tot de geïntegreerde doelen (1) en het actieplan (2) in de vorm van een deal.

Ook alle andere vormen van gebieds- of regiowerkingen, provincies of gemeenten kunnen vanaf 2027 de waterzekerheidsdoelen hanteren als leidraad.

ACTIE Afsluiten en uitvoeren van Lokale Blue Deals
Wie: lokale gebiedscoalities

¹⁰ Zie Blue Deal: <https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/bluedeal>

3.1.4 Strategische programma's voor een structurele aanpak

De Vlaamse Regering heeft zich in het verleden via een aantal strategische programma's geëngageerd om op verschillende plaatsen in Vlaanderen werk te maken van een structurele aanpak tegen droogte en overstromingen. Dit engagement blijft onverkort van kracht. Daar waar reeds concrete stappen zijn gezet en de eerste ingrepen op het terrein zichtbaar worden, is het essentieel om door te zetten. Het momentum dat is gecreëerd, mag niet verloren gaan.

Daarom kiezen we resoluut overeenkomstig de Blue Deal voor **de voortzetting, versterking en volgehouden financiering** van deze (strategische) programma's. Deze programma's tonen aan dat waterbeheer niet alleen een uitdaging is, maar ook een kans om Vlaanderen veiliger, duurzamer en economisch sterker te maken. Via de Blue Deal worden deze ambities concreet vertaald in structurele ingrepen die de waterzekerheid van Vlaanderen op lange termijn waarborgen.

Om de opgaven effectief aan te pakken en de Vlaamse investeringen versneld en geïntegreerd te kunnen realiseren, bundelen Vlaanderen en de lokale overheden **hun krachten in deze programma's** en werken ze gebiedsgericht samen. Het betreft de gebieden van het Sigmaplan, Dender, IJzer, Maas, Leie, Kleine Nete, Demer, Berwijn & Voer en Kust (cfr. gebieden zoals beschreven in Blue Deal).

- Het **Masterplan Kustveiligheid** vormt het strategisch kader voor de bescherming van de Vlaamse kust tot 2050. De **Kustvisie** bouwt hierop verder en schetst de langetermijnaanpak voor de kustbescherming na 2050. Bij ruimtelijke ontwikkelingen in de kustzone wordt hiermee rekening gehouden.
- De **Schelde en haar zijrivieren** staan tot ver landinwaarts onder invloed van het getij. Het geactualiseerde Sigmaplan of het Sigmaplan 2.0 moet de waterveiligheid in het Schelde-estuarium tot 2050 verzekeren via een gebiedsgerichte combinatie van maatregelen, waaronder dijkversterkingen, gecontroleerde overstromingsgebieden, waarvan sommige met gereduceerde getijwerking en ontpolderingen. Het Sigmaplan 3.0 bouwt hierop verder en werkt een langetermijnvisie uit voor de waterveiligheid in het Schelde-estuarium na 2050. Daarbij blijft een integrale gebiedsgerichte benadering het uitgangspunt, met aandacht voor koppelkansen en meervoudig ruimtegebruik.
- Met het **Strategisch Plan Ruimte voor Water Dendervallei** wordt een geïntegreerde aanpak van de vallei nagestreefd, gericht op een betere bescherming tegen piekafvoeren en het langer vasthouden van water tijdens droogte. Dit plan voor de Dendervallei koppelt oplossingen voor wateroverlast en waterschaarste aan ruimtelijke kansen voor wonen, economie, natuur, landbouw en toerisme.
- Met het **plan Weerbare Westhoek** worden structurele maatregelen genomen om de waterveiligheid in het IJzerbekken te versterken, zoals dijkversterking, slibruiming, hermeandering, waterbuffers, uitbreiding van pompcapaciteit en gebiedsdeals rond droogte en bronmaatregelen. Onder impuls van het Strategisch Project IJzer- en Handzamevallei werd daarbij een geïntegreerde en interbestuurlijke aanpak opgezet, met bundeling van krachten in een geactualiseerd actieplan en een toekomstig valleienpact.

- ACTIE** Strategische programma's verderzetten voor een structurele aanpak tegen droogte en overstromingen
Wie: Vlaamse Overheid (trekker) i.s.m. Regionale Landschappen, provincies en gemeenten

3.1.6 Versterken van publiek-private samenwerking

Om de noodzakelijke investeringen om Vlaanderen klimaatbestendig te maken, zoals meer ruimte voor water en de aanleg van groenblauwe infrastructuur, te kunnen realiseren, is nood aan een kader voor gemengde financiering. Lokale coalities of steden en gemeenten hebben niet de schaal om institutionele investeerders (zoals de Europese Investeringsbank) of private investeerders (zoals banken en verzekeraars) aan te trekken. De Vlaamse overheid kan dit ook niet op grote schaal financieren via subsidies alleen. Het mobiliseren van private en institutionele co-investeringen is hierbij een mogelijkheid.

Op basis van lessen uit concrete investeringscases werken we een governance model uit met een gemengde financieringsstructuur, een methodologie voor batenkwantificatie en een monitoringskader. We onderzoeken de mogelijkheden om dit kader te verbinden aan het bestaande of nieuw ruimtelijk instrumentarium zoals bijvoorbeeld de bouwshiftconvenant of de Lokale Blue Deals.

Deze actie sluit aan bij het 'Initiatief in de kijker' uit de Blue Dealnota, nl. 'Financieringsvehikels voor privé-initiatieven'. We bieden het kader om de mogelijkheden voor private financiering en publiek-private samenwerking te versterken. We onderzoeken daarbij ook investeringsconcepten en verdienmodellen zoals onder meer groene obligaties, belonen van de levering van ecosysteemdiensten in samenhang met koolstoflandbouw (carbon farming), enzovoort. Regionale Landschappen ondersteunen deze publiek-private samenwerking door mee gebiedscoalities op te bouwen, participatie te begeleiden en maatregelen op het terrein te realiseren.

1

1

We willen ook het speelveld verbeteren voor private grondeigenaars om op vrijwillige basis ingrepen te doen die bijdragen aan de klimaatbestendigheid (en ruimere kwaliteit) van hun omgeving. Naast een focus op publieke gronden, zijn er ook heel wat kansen op private domeinen en landgoederen. De samenwerking in het kader van het Interreg-project 'Privatief adaptief' toont aan dat heel wat private grondeigenaars graag hun steentje bijdragen maar in de praktijk stuiten op barrières op het vlak van regelgeving, goede samenwerking en kennis. Binnen het project werken het middenveld en overheden samen om deze barrières te beslechten¹¹. We willen het actief eigenaarschap ondersteunen door een domeingerichte aanpak mogelijk te maken die omgevingsdoelstellingen vertaalt naar een samenhangende langetermijnvisie op gebruik, inrichting, beheer en investeringen binnen een eigendom. Zo'n aanpak voorziet in een noodzakelijke aanvullende private uitvoeringslaag op het bestaand ruimtelijk orderingsinstrumentarium. Het is belangrijk deze aanpak af te stemmen op de mogelijkheden die de Blue Deal vandaag al biedt. Voorbeelden uit het buitenland; zoals het

¹¹ Landelijk Vlaanderen (2026). Stimulerende maatregelen voor private eigenaars aan Vlaamse omgevingsuitdagingen.

‘Whole Estate Plan’, kunnen als inspiratie dienen voor het onderzoek naar mogelijkheden en het uitwerken van instrumenten.

ACTIE Voeren van een stimulerend beleid met betrekking tot het inzetten van private landgoederen van grondeigenaren als onderdeel van (boven)lokale groenblauwe dooradering
Wie: Departement Omgeving, Vlaamse Landmaatschappij, Onroerend Erfgoed, Agentschap Landbouw en Zeevisserij, Agentschap voor Natuur en Bos, Vlaamse Milieumaatschappij

3.1.7 Waterbeschikbaarheid mee sturend maken

Het watersysteem is mee sturend voor ruimtelijke ontwikkelingen. Dat betekent dat bij locatiekeuzes bijvoorbeeld rekening wordt gehouden met de beschikbaarheid van zoetwater, de draagkracht van het watersysteem, de nood aan ruimte voor waterberging en infiltratie, enzovoort.

Daarbij gaat bijzondere aandacht naar waterintensieve sectoren. We zorgen dat locaties die geschikt zijn voor deze sectoren ook voorbehouden worden voor die sectoren, zowel op huidige geschikte terreinen en nog te realiseren terrein.

Voor drinkwater wordt in ruimtelijke processen rekening gehouden met de beschermingszones rond grondwater- en oppervlaktewaterwinningen. Dit moet de drinkwatervoorziening waarborgen, met bijzondere aandacht voor de lange termijn. Daarbij zetten we in op het beter in beeld brengen van de relatie tussen grondwaterkwaliteit en beschermingszones voor oppervlaktewaterwinningen.

Via de Blue Deal zorgen we voor een duurzaam beheer van grondwater dat inzet op aanvulling, slimme drainage en slim gebruik van grondwater om deze natuurlijke hulpbron te beschermen, zodat grondwater ook bij een veranderend klimaat een duurzame bron van water kan blijven. Daartoe zetten we onder meer in op:

- Modelinstrumentarium om cumulatieve impact inclusief klimaatcheck van activiteiten op de grondwatervoorraad te bepalen, voor een duurzaam grondwaterbeheer en ter bescherming van grondwaterafhankelijke aquatische en terrestrische ecosystemen;
- Het bevorderen van duurzaam gebruik van grondwaterbronnen: We evalueren de huidige vergunningen voor grondwaterwinning. Diep grondwater reserveren we voor hoogwaardige toepassingen;
- Het bevorderen van infiltratie, ontharding en tegengaan van (verdere) verharding.
- Het beperken van drainageverlies via de-drainage of peilgestuurde drainage. De gebieden waar moet ingezet worden op peilgestuurde drainage werden vastgelegd bij ministerieel besluit.

De Blue Deal voorziet tevens een strategisch plan waterbevoorrading voor industrie en landbouw, waarin gebiedsgerichte uitdagingen én oplossingen samen met de betrokken sectoren worden uitgewerkt. Dit plan wordt richtinggevend voor toekomstige economische ontwikkelingen. We houden daarbij rekening met waterbeschikbaarheid voor natuur en ecologie en de bescherming van het watersysteem in de brede omgeving. Het strategisch plan zal daarnaast oplossingen in beeld brengen voor knelpunten die waterhergebruik vandaag bemoeilijken, zoals de problematiek van

We voorzien ook economische ondersteuning voor duurzaam watergebruik, begeleiding van bedrijven en gerichte innovatiesteun om waterefficiënte en toekomstgerichte investeringen mogelijk te maken.

Ook via het faciliteren van waterrecreatie kunnen we het waterbewustzijn en de waterbeleving verhogen.

ACTIE Waterrecreatie en vrije zwemzones in open water faciliteren en in aantal doen toenemen

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. De Vlaamse Waterweg, Agentschap Natuur en Bos, Sport Vlaanderen, Departement Zorg, provincies en gemeenten

3.2 DE VERHARDING IN BALANS HOUDEN

Omdat de bebouwde omgeving zo **sterk verhard** is, is ze bij hevige neerslag erg kwetsbaar voor wateroverlast. Verharde oppervlakten doen grote hoeveelheden neerslag afstromen naar de rivieren, wat het risico op fluviale overstromingen verhoogt. Rioleringsystemen zijn niet ontworpen om grote neerslaghoeveelheden te bergen, wat dan weer tot pluviale overstromingen leidt. Als we ervoor zorgen dat minder water afstroomt naar rioleringen en rivieren, heeft dat een gunstig effect op de werking van overstorten. In onverharde zones kan regenwater in de bodem **infiltreren**, zodat minder regenwater afstroomt. Zulke zones kunnen zo overstromingen helpen verminderen. De natuurlijke infiltratie herstelt de sponsfunctie van de bodem en vult bovendien de grondwatertafel aan, wat droogte helpt voorkomen. Met een herwaardering van het grachtenstel zorgen ervoor dat afspoelend regenwater kan infiltreren (en vermijden we afstroom via o.a. riolering). Groene ruimtes spelen daarom een sleutelrol in de plannen om de risico's voor overstromingen voor personen, de bebouwde ruimte en infrastructuur te verminderen.

Het in balans houden van onze verharding draagt niet alleen bij aan het doel om meer water in de bodem te laten infiltreren, maar is ook een middel om andere doelen te realiseren, zoals het **verminderen van hittestress**, het creëren van meer ruimte voor planten, bomen en dieren om zo de **biodiversiteit** te versterken, en het bevorderen van een aangename en gezondere **leefomgeving**, wat op zijn beurt bijdraagt aan een sterkere **sociale cohesie** in wijken en buurten.

De strategische visie streeft ernaar om de verhardingsgraad van het ruimtebeslag ten laatste tegen 2050 opnieuw op het niveau van 2015 te brengen. Daarnaast wordt ernaar gestreefd dat tegen 2040 netto 4.000 ha onthard is op percelen van zonevreemde woningen en bedrijven binnen de bestemmingen landbouw, natuur en bos t.o.v. 2025.

Vlaanderen beschikt vandaag al over een stevig kader om, vertrekkende vanuit de wateropgave, de toenemende verhardingsgraad aan te pakken. Er is onder meer de watertoets, de gewestelijke stedenbouwkundige verordening hemelwater (GSV), de lokale hemelwater- en droogteplannen, het aanduiden van watergevoelige openruimtegebieden (WORG) en herbestemmen van harde bestemmingen, investeringen in kader van de Blue Deal en sensibiliseringscampagnes.

De invloed van deze maatregelen blijkt echter niet groot genoeg: **de verhardingsgraad blijft toenemen**¹². Dit beleidskader wil samen met de andere beleidskaders en tools in eerste instantie een kentering van deze stijging bereiken.

Om ervoor te zorgen dat de verhardingsgraad netto niet meer toeneemt, zijn **verschillende bijkomende acties nodig die samen kunnen zorgen voor een systeemverandering**. Ook de provincies en gemeenten vormen een essentiële schakel in de realisatie van deze doelstelling.

Samen met de provincies, gemeenten en betrokken maatschappelijke actoren willen we ten laatste tegen 2030 een concreet actiepakket operationeel maken. We werken daarvoor onder meer de volgende acties verder uit.

¹² <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/verharding>

3.2.1 Hemelwaterverordening: van toets naar doelregelgeving

Bijkomende verharding die wordt aangelegd voor een gebouw moet voldoen aan de gewestelijke stedenbouwkundige verordening hemelwater. We evalueren dit instrument zodat het kan evolueren van een toets bij een vergunningaanvraag, naar een doelregelgeving en naar meer proactieve sturing voorafgaand aan een vergunningsaanvraag. We evalueren ook de werking op het publiek domein. Het doel blijft zo veel mogelijk regenwater ter plaatse te houden, maar meer ruimte te laten voor maatwerk en dynamische ontwikkeling te stimuleren. We zetten ook in op betere kennis, data en kaarten die proactief kunnen worden toegepast via beoordelingstools zoals het groenblauwpeil¹³. We bekijken daarbij hoe we bestaande verhardingen nog meer in scope kunnen brengen, en benutten koppelkansen met andere doelen zoals verkoeling, biodiversiteit en koolstofopslag.

In een aantal gevallen, zoals bijvoorbeeld in stadskernen met hoge bouwdichtheid, op hellende terreinen of bij hoge grondwaterstanden, zijn private oplossingen op niveau van het individuele perceel niet of moeilijk haalbaar. Collectieve oplossingen op het publiek domein zijn in die situaties vaak efficiënter. Op het moment van het individuele project is het echter vaak te laat om daarop te rekenen. Daarvoor is voorafgaande planning op niveau van een groot gebied nodig. De hemelwater- en droogteplannen kunnen instaan voor die planning, bijvoorbeeld via een inventarisatie van knelpunten op privaat domein en een screening van de mogelijkheden en beschikbare ruimte voor collectieve oplossingen op het openbaar domein. Door deze voorafgaande planning kan bij de individuele projectaanvraag gekozen worden voor een financiële bijdrage aan een collectieve oplossing in plaats van een individuele oplossing op het eigen perceel.

ACTIE Hemelwaterverordening: van toets naar doelregelgeving

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. CIW

ACTIE Hemelwaterverordening: Collectieve oplossingen beter inzetbaar maken d.m.v. een financiële bijdrage

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. CIW

3.2.2 Evalueren van het vergunningenbeleid

Met het vergunningenbeleid kunnen we sterk sturen op de verhardingsgraad. Naast de hemelwaterverordening, onderzoeken we de mogelijkheden om effectiever op te treden bij de vergunningverlening. Het is een moment om aan de hand van een aantal kritische vragen goed af te wegen welke bijkomende voorwaarden billijk zijn. Het ruimtelijk kompas uit de strategische visie kan hier mee richting aan geven: Is de verharding nodig? Is de reeds aanwezige verharding nog nodig of kan opgelegd worden dat deze als last dient gesloopt te worden? Kan het water infiltreren in groenzones? Kan bij heraanleg van straten worden gekozen voor wadi's? Kan er tegelijk ingezet worden op boomkruinen? Kan er een gracht worden opengelegd? Kan de verharde oppervlakte een meervoudig gebruik kennen, zoals bijvoorbeeld PV-panelen boven parkeerplaatsen? Op die manier koppelen we het vermijden van verharding ook aan andere doelstellingen zoals het inzetten op hernieuwbare energie, het beperken van het hitte-eilandeffect door verkoeling of de verbetering van de biodiversiteit.

¹³ <https://groenblauwpeil.be/>

We passen het vrijstellingsbesluit aan in het licht van bijkomende verharding in afweging tegen de administratieve lasten voor overheid en burgers, zonder onze doelstellingen van vereenvoudiging bij vergunningverlening te beperken.

ACTIE We evalueren en sturen het vergunningenbeleid bij met het oog op meer impact op verhardingstoename rekening houdend met de administratieve last
Wie: Departement Omgeving

3.2.3 Onderzoek naar de wenselijk en mogelijke contouren van een verhardingscompensatie

Om de doelstellingen met betrekking tot ontharding te realiseren zijn verschillende bijkomende maatregelen nodig. We bekijken daarom in overleg met betrokkenen hoe de invoering van een verhardingscompensatie, desgevallend als stedenbouwkundige last, bijvoorbeeld voor grote verharde oppervlaktes kan bijdragen om de doelstelling te realiseren. Initiatiefnemers kunnen deze compensatie zelf realiseren door te ontharden of door een bedrag te storen in een fonds. Met de middelen uit het fonds kunnen bijvoorbeeld de gemeenten of andere (private) actoren onthardingsprojecten realiseren.

ACTIE Onderzoek naar de wenselijkheid en mogelijke contouren van een verhardingscompensatie

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. provincies, gemeenten en betrokken actoren

3.2.4 Ondersteunen van gemeenten voor hun handhavingsbeleid op illegale verharde oppervlaktes

We onderzoeken de mogelijkheid om lokaal meer vat te krijgen op bijkomende verharding. Daarbij wordt bijvoorbeeld gekeken naar het principe van het opleggen van een borg, het jaarlijks aanreiken van data over de bijkomende verharding aan gemeenten, ... We onderzoeken ook de mogelijkheid om de **verjaringstermijn** van illegale verharding te verlengen zodat eenvoudiger kan gehandhaafd worden. Daarnaast steunen we actief gemeenten bij hun handhavingsbeleid. Dit kan in vele vormen, zoals via gemeentelijke typedocumenten-, leerkamers, handvaten, ...

ACTIE We steunen en stimuleren gemeenten voor hun handhavingsbeleid op illegale verharde oppervlaktes
Wie: Departement Omgeving i.s.m. gemeenten

3.2.5 We onderzoeken bijkomende stimulerende mechanismen

Om de doelstellingen op vlak van water en verharding te halen is een tempoversnelling nodig die niet gerealiseerd kan worden met vergunningenbeleid alleen. We willen burgers en bedrijven stimuleren om bestaande niet langer noodzakelijke verharding op te breken of om het regenwater dat erop valt

te laten infiltreren op eigen terrein. We onderzoeken mogelijke mechanismen en bouwen daarbij verder op eerdere inzichten hierover vanuit de CIW.

ACTIE Onderzoeken van stimulerende mechanismen om de evolutie van de verhardingsgraad in balans te houden

Wie: Departement Omgeving (trekker), i.s.m. CIW provincies, gemeenten en betrokken actoren

3.2.6 Hemelwater- en droogteplannen als motor voor het lokaal waterbeleid

Steden en gemeenten sturen als beheerder van het openbaar domein de inrichting en het beheer van dat openbaar domein en daarmee ook voor een belangrijk aandeel de waterhuishouding. Ze beheren groenvoorzieningen, hemelwaterinfrastructuur, grachten en sommige waterlopen. Ze beheren zelf of in samenwerking met hun rioolbeheerder het gemeentelijk rioolstelsel, wat bijdraagt aan de reductiedoelen voor de goede watertoestand. Steden en gemeenten en rioolbeheerders stemmen de planning van het rioolstelsel en het openbaar domein boven het riool op elkaar af. Dat biedt koppelkansen voor klimaatadaptieve inrichting. Als vergunning- en adviesverlener en ruimtelijke planner hebben lokale en provinciale besturen met lokale ruimtelijke beleidsplanning, RUPs, de watertoets en de hemelwaterverordening instrumenten in handen om de waterbelangen te behartigen bij bouwwerken en planningsinitiatieven. Bovendien behoeden ze initiatiefnemers voor wateroverlast door richtlijnen mee te geven voor het bouwwerk, rekening houdend met de overstromingsrisico's.

In het straatbeeld zien we steeds vaker voorbeelden van waterdoorlatende verharding, wadi's, heringerichte pleinen en tuinstraten. Naast een voorbeeldfunctie heeft een gemeente een belangrijke rol als facilitator om acties rond hemelwateropvang of ontharding te stimuleren bij burgers, organisaties of bedrijven. Op die manier dragen ze bij aan weerbare en leefbare wijken: wijken die toekomstgericht ingericht zijn, sociaal veerkrachtig zijn en zijn afgestemd op lokale noden.

Hemelwater- en droogteplannen vormen samen met de lokale klimaat- en energieplannen, mobiliteitsplannen en investeringsprogramma's een kompas voor meer blauw en groen in het straatbeeld. Ze bieden een integrale visie op waterbeheer en klimaatadaptatie. We moedigen gemeenten aan om de bestaande hemelwaterplannen maximaal in uitvoering te brengen. Ook andere overheden nemen uit de hemelwater- en droogteplannen mee wat voor hun beleid relevant is. Uiterlijk in 2030 vragen we de gemeenten een herbevestiging van de plannen, waarbij eventuele lokale nieuwe inzichten of beleidsdoelen kunnen geactualiseerd worden. De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid evalueert samen met de gemeenten de blauwdruk als leidraad voor de opmaak en actualisatie van hemelwater- en droogteplannen.

ACTIE Hemelwater- en droogteplannen als motor voor het lokaal waterbeleid

Wie: Gemeenten (trekker) i.s.m. CIW en waterloopbeheerders

3.2.7 We scherpen de data over de toename van de verharding op terrein aan

Met de indicator verhardingen heeft Vlaanderen een sterk globaal beeld van de verhardingstoename. Om de impact en effectiviteit van bijkomende maatregelen beter te kunnen inschatten willen we het inzicht in de toename van de verharding op het terrein verder aanscherpen. Samen met de gemeentebesturen willen we de verharding nog diepgaander en genuanceerder in beeld brengen om inzichten te verkrijgen in onder meer de vergunningstoestand, de bestemming, het type landgebruik, de ligging in overstromingsgevoelig gebied en of de verharding al dan niet een publieke functie heeft.

We onderzoeken hoe we gemeenten vanuit Vlaanderen beter kunnen ondersteunen met data over de aanwezige en bijkomende verharding. Gemeenten kunnen deze corrigeren zodat de datakwaliteit toeneemt en kunnen op basis van deze data ook gerichtere beleidskeuzes maken.

ACTIE We scherpen de data over de toename van de verharding op terrein aan en leveren deze aan gemeenten aan
Wie: Departement Omgeving

3.2.8 Vlaanderen neemt een voorbeeldrol op

Bij **gewestelijke planningsinitiatieven neemt Vlaanderen vergroening en ontharding ook expliciet mee als ontwerp- en afwegingsprincipes**, in functie van de realisatie van de Vlaamse doelstellingen voor groenblauwe dooradering. In de plannen wordt gestreefd naar ontharding in combinatie met vergroening. In elk GRUP wordt geëxpliciteerd hoe het plan bijdraagt aan de realisatie van de Vlaamse doelstellingen rond groenblauwe dooradering in de bebouwde omgeving.

ACTIE Bij nieuwe gewestelijke planinitiatieven (RUPs) in bebouwde omgevingen is de nood aan structureel en kwalitatief groen (bijdragen aan verkoeling, connectie met de open ruimte, ...) en het beperken of waar mogelijk verminderen van verharding steeds een onderdeel van de maatschappelijke opgave in het plangebied

Wie: Departement Omgeving

Bij de uitwerking van subsidiereglementen onderzoekt Vlaanderen systematisch kansen voor ontharding of beperken van bijkomende verharding. Op die manier dragen we bij aan de Vlaamse doelstellingen en nemen we als overheid een voorbeeldrol op. Zo worden bij de aanleg en subsidiëring van speelplaatsen klimaatadaptieve ingrepen zoals ontharding en vergroening standaard meegenomen, ook bij nieuwbouwprojecten. Ook binnen de rioleringssubsidies wordt nadrukkelijk ingezet op ontharding en vergroening. Daarnaast worden bijkomende mogelijkheden onderzocht binnen subsidies voor onder meer sport- en recreatieterreinen, bedrijventerreinen en zorginstellingen. Vlaanderen zal ook in zijn eigen projecten en in het eigen patrimoniumbeheer het goede voorbeeld geven.

ACTIE Opnemen van een voorbeeldrol als Vlaanderen in eigen infrastructuurprojecten, subsidie- en financieringsvoorwaarden, bij het beheer van het eigen patrimonium en bij de aanleg van het openbaar domein, door te streven naar een minimale verharding en maximale vergroening.

1

We onderzoeken eveneens hoe we burgers of bedrijven die willen ontharden kunnen ontzorgen en stimuleren. Voorbeelden daarvan zijn bijvoorbeeld de tegeltaxi op lokaal niveau die de afvoer van vergunde verharding voor particulieren of bepaalde doelgroepen (cfr. de asbestophalingen) regelt tegen een verminderde kostprijs. Koppelkansen met circulair hergebruik van die verhardingen worden daarbij mee onderzocht.

1

I

Ook bij de **(her)aanleg van (gewest)wegen** geven we het goede voorbeeld door koppelkansen te benutten. Bijvoorbeeld door de aanleg van een warmtenet en **bijkomende verharding voor verkeersinfrastructuur zoveel als mogelijk te vermijden en bestaande verharding bij heraanleg te minimaliseren**. Een inspirerend voorbeeld is het regionaal mobiliteitsplan van vervoerregio Kortrijk waarin wordt voortgebouwd op de regionale onthardingsstrategie Zuid-West-Vlaanderen, met de doelstelling van ontharding van 6% voor publieke wegenis tegen 2040 (t.o.v. 2015). Om deze doelstelling te ondersteunen heeft de vervoerregio de ambitie om bijkomende verharding voor verkeersinfrastructuur zoveel mogelijk te compenseren. We wensen dit engagement aan te grijpen om werk te maken van een door alle partijen gedragen aanpak op regionale schaal voor het beperken en trachten terug te dringen van verharding voor verkeersinfrastructuur. Deze aanpak mag het verhogen van de verkeersveiligheid, capaciteit en doorstroming niet in de weg te staan. Bijkomend dient de aanpak maximaal te vertrekken van kantelmomenten (bijvoorbeeld aanleg riolering, heraanleg verouderde weginfrastructuur, aanleg fietspaden, ...) en koppelkansen (verhogen sponswerking, beperken hittestress, ...)

1

I

3.3 DROOGTEAANPAK ALS MOTOR VOOR TOEKOMSTGERICHTE SPONSLANDSCHAPPEN

Een sponslandschap is een ruimtelijk systeem waarin water maximaal wordt vastgehouden, geïnfiltreerd, vertraagd en hergebruikt, via een doordachte combinatie van natuurlijke processen, ruimtelijke inrichting en adaptief beheer. Deze landschapsbrede aanpak versterkt tegelijk de waterzekerheid, bodemkwaliteit, biodiversiteit en leefbaarheid, en biedt landbouw een toekomstgericht kader om productief en klimaatrobuust te blijven.

Om droogte en wateroverlast aan te pakken bepalen we kwantitatieve spondsdoelen en zetten we verder in op gebiedsgerichte samenwerkingen. Via Lokale Blue Deals realiseren we concrete projecten, zoals verhoogde infiltratie, extra buffering en de ontwikkeling van natte natuur en landschapsherstel, die bijdragen aan een waterrobuuste omgeving. Spondsdoelen of waterzekerheidsdoelen per gebied vormen daarbij de basis voor deze projecten (zie 3.1.3).

Naast de Lokale Blue Deals kan het BRV bijdragen aan het versterken en beschermen van sponslandschappen door ongewenste vormen van landgebruik te verbieden en gewenste te stimuleren, het AGNAS-proces te versterken en meer RUP's te maken, procedures en instrumenten te vereenvoudigen en nieuwe verdienmodellen te introduceren.

3.3.1 Realiseren van geïntegreerde gebiedsgerichte projecten die de open ruimte klimaatbestendiger maken

Via geïntegreerde gebiedsgerichte projecten werkt de Vlaamse overheid, samen met de gebiedspartners (zoals Regionale Landschappen, lokale Blue Deal- gebiedscoalities, ...), aan een klimaatrobuuste open ruimte waarin watersystemen opnieuw meer ruimte krijgen. Door de inzet van instrumenten zoals landinrichting, strategische projecten, natuurinrichting, ruilverkaveling en grondenbanken worden maatregelen op elkaar afgestemd en gebiedsgericht uitgevoerd. De projecten dragen bij aan de realisatie van de doelstellingen van de Blue Deal en de stroomgebiedbeheerplannen, met bijzondere aandacht voor sponslandschappen, waterberging, infiltratie, droogtebestrijding en het herstel van waterkwaliteit. Door samenwerking tussen overheden, gebruikers en lokale actoren ontstaat een geïntegreerde aanpak die de weerbaarheid van watersystemen én van de open ruimte als geheel versterkt. Voor de realisatie van kernleefgebieden wordt bekeken of synergiën mogelijk zijn met de instrumenten ter realisatie van de IHD of verwerven/ruilen binnen Blue Deal of grondenbanken van diverse overheden.

ACTIE: Realiseren van geïntegreerde gebiedsgerichte projecten die de open ruimte klimaatbestendiger maken via de instrumentenkoffer en bijhorende financiering
Wie: VLM i.s.m. gebiedspartners

3.3.2 Stimuleren van het leveren van ecosysteemdiensten als onderdeel van nieuwe verdienmodellen voor de land(schaps)bouwers

De samenhang van vergoedingen voor de levering van ecosysteemdiensten vanuit klimaat (koolstof), natuur en waterdiensten biedt perspectief aan landbouwers of andere terreinbeheerders op nieuwe

Vanuit water kan dit bijvoorbeeld gaan over realisaties die een bijdrage leveren aan de zuivering van al in de waterloop aanwezige (diffuse) verontreiniging, of het stroomopwaarts vasthouden van water om lagergelegen gebieden te vrijwaren van overstromingen of erosie. In lokale gebiedscoalities (Lokale Blue Deals) zou dit verder vorm kunnen krijgen.

3.3.3 Water, bodem en ondergrond integraal benaderen

De wisselwerking tussen reliëf, bodem, geologie en waterhuishouding werd uitgebreid onderzocht in de studie 'Klimaat, en wat met de grond onder onze voeten?'¹⁵. In het kader van deze studie werden de grenzen van de ecoregio's geactualiseerd en de doorgrondkaart ontwikkeld: een geïntegreerde kaart die aangeeft in welke mate het landschap van nature het potentieel heeft om water al dan niet in de grond te bergen. Uiteraard is de kaart ondersteunend als informatiebron en niet alles bepalend.

ACTIE Vertaling ontwikkelingsperspectief per ecoregio
Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. Vlaamse Landmaatschappij, Agentschap Natuur en Bos, Agentschap Landbouw en Zeevisserij, Agentschap Onroerend Erfgoed en waterbeheerders

pagina 26 van 31

mogelijk natuurgebaseerde oplossingen waar het kan, en civieltechnische maatregelen waar het moet (haalbaarheid, veiligheid, snelheid, budget, ...).

Ruimte voor water kan doorgaans perfect verweven worden met andere functies, zoals recreatie, wonen en werken, landbouw en natuur. Multifunctionaliteit – waarbij ruimte voor water samengaat met andere gebruiksvormen – is daar altijd het uitgangspunt. De ruimte die het water (al dan niet tijdelijk) nodig heeft, kan voor verschillende functies en dus meervoudig gebruikt worden. Koppelkansen met natuur, recreatie, landbouw, wonen of ondernemen worden zo benut. Natuurgebaseerde oplossingen verdienen de voorkeur. De beschikbaarheid van water (incl. het freatisch en gespannen grondwater) is ook een kans, en dus een criterium bij locatiekeuzes, voor de uitvoering van waterintensieve functies zoals watergebonden bedrijvigheid, recreatie, enzovoort.

Om water tijdelijk vast te houden en vertraagd af te voeren is **extra groenblauwe infrastructuur** in parken en open gebieden nodig – denk aan regentuinen, wadi's, infiltratie- en buffergrachten en vijvers met een variërend waterpeil. In de meeste gevallen zijn dit 'no-regret'-oplossingen die ook de omgevingskwaliteit verhogen, de biodiversiteit versterken en hitte-eilanden in de stad voorkomen. Bijkomend groen en blauw is van belang voor de waterbalans in een stad. Nieuwe parken realiseren, waterlopen weer openleggen, daken vergroenen, groene bermen aanleggen, bomen aanplanten, voor- en achtertuinen ontharden, private en publieke infiltratiebekkens inrichten: het zorgt allemaal voor bijkomende infiltratie- of buffercapaciteit en maakt het gebied weerbaarder voor de gevolgen van de klimaatverandering. Stuk voor stuk hebben die oplossingen ook positieve gezondheidseffecten. De Regionale Landschappen als gebiedsgerichte uitvoeringspartners ondersteunen de realisatie van groenblauwe infrastructuur.

We moeten ernaar streven om in meer en meer delen van steden en dorpen de hemelwaterafvoer te ontkoppelen van het rioleringsnet. Dat kan alleen als we genoeg ruimte creëren voor water en we ook genoeg water hergebruiken of laten infiltreren. Daar is een systeemaanpak voor nodig, zowel lokaal als regionaal. Doorwerking in het ruimtelijk instrumentarium (plannen, vergunnen, grondmobiliteit en financieel) op zowel gemeentelijk, provinciaal als gewestelijk niveau maakt daar een essentieel onderdeel van uit.

Om de realisatie van projecten voor groenblauwe infrastructuur te versnellen worden onder meer volgende pistes verder onderzocht en vervolgens geïmplementeerd:

(1) actualiseren van de regeling rond handelingen van algemeen belang, zodat alle acties voor het realiseren van groenblauwe structuren uit goedgekeurde inrichtingsplannen (zoals landinrichting, vernattingprojecten en ruilverkavelingen) vlot vergund kunnen worden. We zorgen dat landbouwers maximaal kunnen meewerken aan maatregelen die zowel hun bedrijfsvoering als het landschap robuuster maken. Op die manier zorgen we ervoor dat groenblauwe infrastructuur gerealiseerd kan worden in alle bestemmingen.

(2) Voor grootschalige werken aan de groenblauwe infrastructuur, grootschalige waterzuiveringsprojecten of werken in uitvoering van het strategisch plan voor drinkwaterbevoorrading kan waar nodig beroep gedaan worden op begeleiding door de VIP-cel.

(4) Werken we daartoe ook aan draagvlak zodat de uitvoering van de maatregelen op het terrein vlotter kan verlopen. Daarbij zetten we ook in op voldoende informatiedeling doorheen het proces.

Wie: Departement Omgeving (trekker) i.s.m. VLM

4 OVERZICHT VAN ACTIES

4.1 ALGEMENE ACTIES

Actie	Trekker(s)	Betrokkenen
Aan te vullen nadat teksten definitief zijn.	idem	idem

4.2 TRANSFORMATIE VAN HET BESTAANDE RUIMTEBESLAG

Actie	Trekker(s)	Betrokkenen
Aan te vullen nadat teksten definitief zijn.	idem	idem

4.3 BIJKOMEND RUIMTEBESLAG DOEN DALEN TOT 0 HA/DAG

Actie	Trekker(s)	Betrokkenen
Aan te vullen nadat teksten definitief zijn.	idem	idem

4.4 TRANSFORMATIE NAAR EEN ROBUUSTE OPEN RUIMTE

Actie	Trekker(s)	Betrokkenen
Aan te vullen nadat teksten definitief zijn.	idem	idem